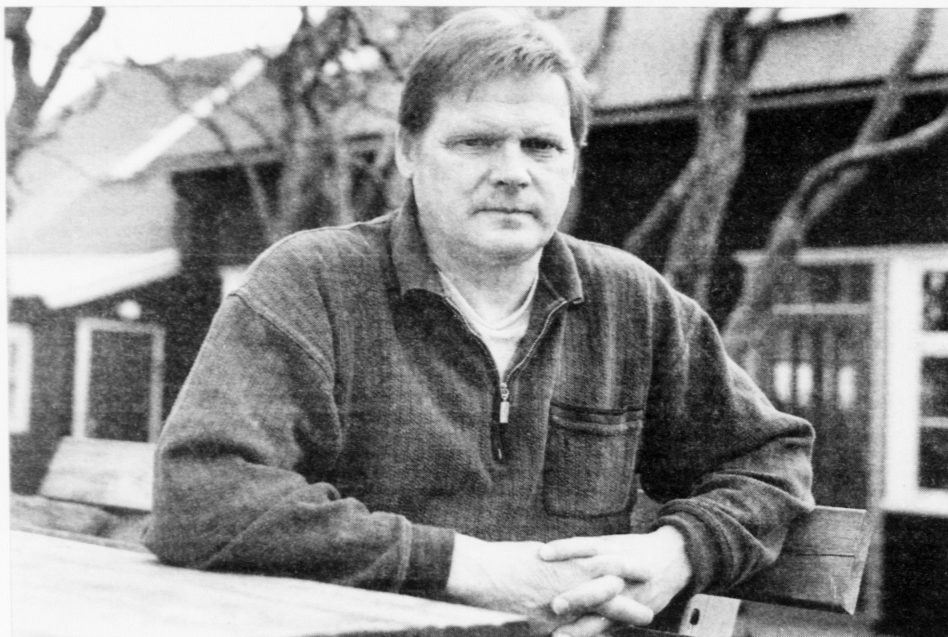

Sleppa neyvan undan valdsnýtslu

Tað óhugnaliga í hesum spurninginum er, at ein noyðist at geva seg undir, at vórðu NATO-bummingarnar ikki framdar, gjordist stóðan kanska uppafur verri, sigur Rói Patursson, heimsspekingur í prátí við Sosialin.

Rói Patursson, háskúlastjóri og heimsspekingur

HOGNI MOHR

ur Rói.

– Min uppgáva, sum ein ið umboðar heimsspekinga sum fak, er ikki at koma við teimum røttu meiningunum. Heldur er tað at fáa eitt orðaskifti í lag og fáa hugsanir og grundgevingar fram. Eg havi sjálfandi mínar hugsanir um mong viðurskifti, men tær eru ikki so áhuga-verdar. Orðaskifti er harafturumóti áhugavert, sigur litillatni heimsspekingurin, Rói Patursson.

Eins og mong onnur, gongur hann og hugsar um stóðuna í Kosovo og Jugoslavía í hesum døgum. – Ein fær næstan marrudreymar, sigur hann heldur fjarur, men mannar seg síðani upp og staðfestir, at hann ikki heldur seg hava roynt at ognar sær nóg nógva vitan um, hvi stóðan er vorðin sum hon er. – Tað eru nógvir grundleggjandi spurningar, ein kundi sett sær í hesum sambandi, sigur Rói Patursson.

– Hvar liggja londini og landspartarnar, hvørji eru menniskjuni, ið bógva har, hvussu er politiska lívið, og hvørji mentunarlig og átrúnaðarlígr virði umboða hesi fólk. Eins og áhugavert hevði verið at vita, hvussu tað var á Balkan fyrri 100, 20 ella bara einum hálvum ári síðani. Hóast væntandi vitan á oknum, er heimsspekingurin fullvisur í, at talan í hesum fornum er um eina nógva órættvísi ósemju, enn tær vit eru von við. – Talan er um eina knappiga eskalering. Bráðliga hava vit tey 19 NATO-londini, sum eru tey sterkastu, og tey ríkastu, ið eru samd um at bumba eitt serstakt mál, sig-

Kríggi er ikki rættvíst
Spurdur, um talan í hesari ósemjunum er um ta klassisku myndina við tí hvíta og tí svartu partinum, og at vit so sjálfandi stuðla tí hvíta, heldur Rói Patursson, at myndin hesuferð er rættvísliga greið. – Eg eri komin til ta fyrbils niðurstøðu, at eftir upplýsingum úr sjónvarpi og øðrum miðlum, so havi eg sæð tað sum, at nokur menniskju vóru í vanda fyrri at vera týnd – í roynd og veru vóru við at gerast offur fyrri tí, vit kunnu nevna *emical cleansing*. Hesari týning hevur Serbiski herðurin staðið fyrri...

– Tó so, sigur Rói Patursson og steðgar á. – Eg trúgvi ikki uppá rættvísi undir kríggi. Kríggi er altíð ein helvítismaskina, sum fer í gongd. Í grundini ber ikki til at rættvísiga kríggi, men komast kann til, at tað kann gerast neyðugt viðhvørt. – Tað óhugnaliga í hesum sambandi haldi eg vera, at neyðugt eisini er at geva seg undir, at varð hetta sum NATO-londini nú fremja, ikki fram, so gjordist stóðan kanska uppafur verri...

Moralsk meting neyðug

Umleið ein millón flóttafólk royna at finna tryggjar umstøður aðrastaðis. Bummingin fer fram, fyrri at sleppa undan, at stóðan gerst verri, enn hon longu er. Eftir hugsan Róa, skal ein tó ikki bara finna seg í tí sum hendir. – Líkamikið, hvussu neyðugt eitt kríggi er, er kríggið ónt. Tí tað er óforútsigiligt, hvat fer at henda í einum kríggi. Vit

vita ikki, hvussu alt sær út um 14 dagar, sjálfv um vit beint nú ikki siggja aðrar møguleikar enn teir ið vera troystir, sigur Rói, og leggur afturat, at vit tíværri munnu siga, at tann politikkurin, Milocevic stendur fyrri, eftir øllum at døma er er í tráð við ein einstøvuligan útrensingarpolitik. Ið fyrr er sæddur á Evropeiska meginlandinum. – Ein sleppur ikki undan einari moralskari meting, ætlar ein at taka stóðin í hesum máli, heldur Rói Patursson.

Okkara samkensla

I okkara egna orðaskifti, eins og kring heimin, hevur verið staðfest, at næstan øll hava samkenslu, við hesar ræðuleikar henda. Vit hava sæð heimafólk, ið flýggjar yvir háls og herðar undan hermegini hjá Milocevic. Spurt kundi verið, um henda samkensla er treytað av, at vit hava onkran at vera ill við í sama viðfangi. Tað heldur heimsspekingurin á háskúlanum ikki treytað. – Viðhvørt, kanska. Tað, at ein hevur samkenslu við flóttafólk sum samleikaleys koma strevandi eftir vegnum, ber til útráti tí hugsa, at summi fólk hava hjálpið fyrri neyðini. Teimum hevur ein onkursvegna skyldu at hjálpa. Til tess at finna í sær eina tilika samkenslu, er ikki alneyðugt at hava ein óndan part við inni í myndini, sigur hann.

Spurt kundi í eisini verið, um vit í sama mun hava samkenslu, tá neyð er elvd av náttúruvanlukkum, ella vanligum fæðrakrædomi. – Viðhvørt, heldur Rói, men í hesum kemur eisini nakð

annað inn í myndina. Vit eru so avmarkað í okkara heimfóðsligu hugan um, hvørji vit hava samkenslu við. Men til tess at venda aftur til spurningin um hin ónda partin, kunnu vit nevna skalvalopini í Íslandi. Í tí ræðuleikanum var ongin óndur partur, men tó savnaðu foroyingar eina rúgvu av peningi. Hinvegin hava vit verið heldur tigandi vitni til líka ringar og verri vanlukkur, eisini verri enn hana ið hendir í Kosovo nú. Í stríðnum millum Tutsiar og Hutuar í Ruanda vóru tey líka mong, sum ídag kenna seg noyð at rýma úr Jugoslavía, beinleiðis mynd, sigur Rói Patursson og heldur áfram: – Ríki parturin av heiminum fann seg so at siga í hesum; helst tí at vit ikki í sama mun sum í Evropa identifiseradu okkum við tað ið hendir í Afrika...

– So er tað eisini eitt annað, sum kann flokja allan henda spurningin, sigur Rói. – Í Kosovo-kreppuni er talan ikki um ta vanligu myndina, at vit nú hava samkenslu fyrri okkara egnu, tí at onnur, hini fremmandu, liggja eftir teimum. Tað sum vandi niður, vendir upp; tí mentanin hjá Kosovo-albanunum, ið vit hava samkenslu við, er muslimsk í stóran mun. Serbarin, hinvegin, hoyra til ta rætttrúarlígru kristnu verðina, sigur hann.

Við lóg skal Heimur byggjast

Ein grundleggjandi spurningur, er, hvi vit menniskju halda áfram at kríggjast. Hví mennast vit ikki so

frægt, at vit finna aðrar hættir at loysa ósemjur, enn við valdi...? – Kríggi er ein spurningur um vald, og um at hóra undan og livbjarga sær, staðfestir Rói Patursson.

– Tað einasta vit lera av søguni, er at vit ikki lera av søguni. Í bókmentum, í átrúnaðum og í heimsspekingini, hava tað verið uppskot um, hvussu sleppast kann undan kríggi, sigur hann, og nevni í hesum sambandi, at nærmasta, komið er fram til higartil, er at arbeitt eitur at vera fram í móti, at onkur altjóða myndugleiki verður til. – Sagt verður t.d., at við lóg skal land byggjast... Huga verður, at hetta skal vera galdandi í altjóða hóp eins væl... við lóg skal heimur byggjast... T.v.s., at øll fullveldi skulu vera bundin av eini altjóða lóg. Spurdur um, vit ikki longu hava S.T. til tað sama, sigur Rói, at tað er rætt, men at ein slík lóg skal byggja á, at londini, ið ganga undir hesa lógina, eisini eru rættarsamfeløg.

– Í prinsippinum, skal tað sama, ið er galdandi fyrri eitt fólkærðiligt samfelag, at vera galdandi fyrri eina stórri eind, ið eitur Heimurin, heldur Rói.

– Í øllum hesum noyðist so eisini at vera ein myndugleiki, ið kann seta vald aftanfyrri síni lógarkrøv. Hesin skal ikki góðtaka, at ein bólkur ger brotsverk móti mannaættini...

Vit eiga ikki at góðtaka kríggi

Rói Patursson heldur ikki, at vit sleppa heilt undan at brúka vald. Henda staðfesting kann kanska hava við sær, at fólk geva upp, og siga, at alt bara kann vera tað sama. At vit noyðast at góðtaka, at menniskjan er ónd, og kríggi tókalt altíð fer at vera...? – Men, tað er ikki víst, at kríggi er, tí at menniskjan er ónd, og eg haldi ikki, at vit skulu góðtaka tað, sigur Rói. – Spýrt tú tann filosofiska spurningin, hvi kríggi í grundini er til, kunnu vit svara við spurninginum, um tað er tí at menniskjan er ónd, ella tí, at nokur ávis viðurskifti, ið eru soleiðis, at menniskju vera noyð at fara í kríggi, til tess at bjarga sær, sigur hann, og leggur afturat, at hann mest trýr uppá hitt seinna. – Men vit skulu á ongum sinni bara góðtaka, at kríggi er, tí at verðin og menniskja nú einaferð eru soleiðis, sigur Rói. – Snøgt sagt alt eitur at vera gjørt at fáa slík viðurskifti í rættlag, uttan valdsnýtslu. Vit eiga ikki at góðtaka kríggi.

tekur Rói Patursson uppafur.

Treytaleys pasifisma

Spurningurin um kríggi í heila taki, tekur kanska ein annan spurning upp. Spurningin um pasifismu – Um ein antin er pasifistur, ella ikki. Rói Patursson ivast í, um hetta er heilt rætt, tí hann heldur, at ein kann vera pasifistur av ymsum orsøkum. – Tú kanst eisini vera pasifistur, men samstundis siga, at kemur ein ávis stóða upp, so kann harðskapur gerast neyðugur; t. d. um talan er um sjálvverju, kann hetta eisini vera í tí mannaongongdini, sum eitur kríggi, sigur hann, men nevni tó, at hin treytaleysa pasifisman eisini er til. – Huga um Gandhi, sum uttan vald gjordi móttøðu móti harðskapi, og vann...

Viðvíkjandi stóðni á Balkan, setur Rói spurningin um, hvørji møguleikar eru at fáa tilbukt við hesum bardaga. – Um ein stóða tekur seg upp, so at siga í okkara evropeiska grannalag, við einum herði, sum miðvíst fer undir at týna eitt fátækt bóndasamfelag, setur eld á bygningar og rekur fólk, sum í teimum buði, burtur. Hvussu ber ta til at praktisera treytaleysa pasifismu. Við fyrivarni kundi verið hildið, at um ongin roynir at steða slíkum, so spjaðir tað seg um alt Balkan eftir einum tveimum mánaðum, sigur Rói Patursson, men leggur afturat, at tað ikki er lætt at taka stóðu, tó hetta forði ikki er so gróilla ringt at taka stóðu til.

Grunnar endurtøkur í Sjónvorpunum

– Í mínum undgöngu vóru vit ímóti NATO, men eg noyðist at viðganga, at hetta tiltakið hjá NATO, er eitt óhugnaliga neyðugt tiltak, heldur Rói.

– At sívífólki, vegna væntandi neyvleika, eisini doyggja, er ræðuligt. Í slíkum fornum, skuldi tann ella tey, ið hava ábyrgdina at verði drigin til svars, sigur hann og fegnast um, at tey, ið eru partar í hesi ósemjunum, ikki eru totaliter statir, so at hitt frælsa atfinningar-sama orðaskiftið er til, og tað fer væntandi at verða hert. – Hervið er ikki sagt, at alt skal góðtaka, tí nógva av tí, ið verður drigið inn í stovurnar gjøgnum sjónvarpið eru ótrúliga grunnar endurtøkur. Hin stóri spurningurin er, um tær bumbarnar ið fella nú, kunnu rættvísgera, og hvussu longi, sigur Rói Patursson.

Prátíð við Róa Patursson, heimsspeking, heldur fram í Sosialinum í morgin. Lesið m.a. um, hvussu morálurin verður raðfestur í heimssamfelagnum, og um ágangandi átrúnaðir...